

УДК 39:911.3 (=161.2:1-87)

Андрій Зубик, асистент
*e-mail: andriyzubyk88@gmail.com**Дмитро Корнійчук, студент*
*e-mail: dimakorniychuk7@gmail.com**Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна*

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ДІАСПОРА В КРАЇНАХ КОЛИШНЬОГО СРСР

Близько половини української діаспори проживає у країнах колишнього СРСР, тому актуальним завданням є дослідження сучасного стану української діаспори. За етнокультурними критеріями програм переписів населення, які проводилися у країнах колишнього СРСР, встановлено чисельність української діаспори, особливості розселення в окремих країнах. Подано середньорічні темпи зменшення чисельності українців, виділено основні ареали проживання української діаспори. За останніми результатами переписів населення складено карту сучасного розселення української діаспори.

Ключові слова: українська діаспора, розселення, етнічні меншини, урбанізація, етногеографічні процеси, країни колишнього СРСР, асиміляція.

Андрій Зубик, Дмитрій Корнійчук. СОВРЕМЕННАЯ УКРАИНСКАЯ ДИАСПОРА В СТРАНАХ БЫВШЕГО СРСР

Около половины украинской диаспоры проживает в странах бывшего СССР, поэтому актуальной задачей является исследование современного состояния украинской диаспоры. По этнокультурным критериям программ переписей населения, которые проводились в странах бывшего СССР, установлены численность украинской диаспоры, особенности расселения в отдельных странах. Поданы среднегодовые темпы уменьшения численности украинцев, выделены основные ареалы обитания украинской диаспоры. По последним результатам переписей населения составлена карта современного расселения украинской диаспоры.

Ключевые слова: украинская диаспора, расселение, этническое меньшинство, урбанизация, этногеографические процессы, страны бывшего СРСР, ассимиляция.

Andrii Zubyk, Dmytro Korniychuk. MODERN UKRAINIAN DIASPORA IN COUNTRIES OF FORMER USSR

In countries of the former Soviet Union concentrated almost half of the modern Ukrainian diaspora, particularly in the Russian Federation is home to the most numerous Ukrainian diaspora in the world. A reason of appearance Ukrainian diaspora in these countries was voluntary and forced migration, and in Belarus, the Russian Federation and Moldova - factor of state delimitation.

As a result of the census of population, which took place in the former Soviet Union after 1989, established changes in the numerosity of Ukrainian diaspora and its settlement. Given the specificity of the countries that were part of the Soviet Union, can be identified there are four groups of countries: the Baltics, Central Asia and the Caucasus. The fourth group consists of Belarus, Russia and Moldova, where part of the Ukrainian diaspora are autochthonous population. Compared with other countries in the Baltics countries dynamics of decrease number of Ukrainians is lower. In spite of membership of these countries in the EU, processes of modern Ukrainian labor migration, Ukrainians are excluded from active political and public life in these countries.

In Central Asia after 1989 found that the rate of decrease of Ukrainian diaspora very high because of low economic development, political situation in the region, Ukrainian integration into the Russian diaspora, natural decreases. In Armenia, Georgia and Azerbaijan because of military conflicts, revolutions and low living standards number of the Ukrainian diaspora is negligible. Beside this on the Ukrainian diaspora has influence linguistic, cultural and religious distance from the titular ethnic groups. In Belarus, the Ukrainian diaspora lives mainly in Brest region and major cities. Ukrainian diaspora in Moldova is living mainly in the northern parts of the country and Transnistria. In the Russian Federation it is the Ukrainian ethnic territories and major cities, in which directed the flows of Ukrainian labor migrants. The reasons for reducing the number of Ukrainian diaspora were military conflicts, low life, and the unstable political situation that led to the re-emigration to Ukraine or other countries. Among other reasons, it should be noted assimilation, a natural decrease in the number of Ukrainians.

Key words: Ukrainian diaspora, ethnic minority, urbanization, ethnogeographical processes, countries of former USSR, assimilation.

Постановка проблеми. Сучасна українська діаспора сформувалася внаслідок добровільного та примусового переселення українців до інших країн, а також внаслідок зміни державних кордонів. У наш час зростання чисельності українців за кордоном зумовлене процесами української трудової міграції, яка є результатом негативних явищ в економіці України. З розпадом Радянського Союзу та подальшим проголошенням незалежності України українська діаспора зазнала значних трансформацій. Такі зміни переважно відбувалися у країнах, які входили до складу Радянського Союзу, та були пов'язані із втратою економічних зв'язків між колишніми союзними республіками і, як наслідок, економічним спадом, переходом в низці країн на державну мову,

військовими конфліктами тощо. Частина представників української діаспори повернулися до України чи реемігрували до інших країн. Зважаючи на рівень економічного розвитку, особливості політичного життя, актуальною є розробка та втілення в життя програми репатріації українців головно з країн Середньої Азії. У низці країн (Естонія, Латвія та Литва) українці виключені з активного політичного і громадського життя та перебувають на становищі осіб без громадянства, оскільки процедура натуралізації в цих країнах є складною. Іншою небезпекою для української діаспори у цих країнах є русифікація, через мовну та культурну дистанцію з титульним етносом українці інтегруються у середовище більш чисельної російської чи російськомовної діаспори.

Тематика української діаспори недостатньо представлена в географії. Окремі наукові статті при-

свячені найбільшим українським діаспорам у Російській Федерації, Канаді та США, рідше – Казахстані. Дослідження української діаспори, на жаль, мало репрезентоване у географічних дослідженнях. Відсутнє комплексне суспільно-географічне дослідження української діаспори на сучасному етапі її розвитку з використанням останніх результатів переписів населення. Серед найважливіших джерел інформації про українську діаспору можна назвати монографічні видання А. Ленчук-Павличко “Ukraine and Ukrainians throughout the World” [5], В. Кабузана “Українці в мирі” [16], В. Трошинського та А. Шевченка “Українці в світі” [22], С. Лазебника “Зарубіжні українці” [12]. В контексті дослідження української діаспори у країнах колишнього СРСР варто виокремити працю Ф. Заставного “Східна українська діаспора” [13] та атлас “Східна українська діаспора” [23]. В цих дослідженнях розкриті політичні, соціально-економічні причини еміграції з України, подано демографічну характеристику українців, які проживають поза межами України, описано соціо- та демографічні процеси у середовищі української діаспори, проаналізовано зміни у етнічній території України. Загалом ці праці наводять дані переписів населення 1989 р. та оціночні дані першої половини 90-х рр. ХХ ст.

Метою статті є аналіз змін у чисельності та розселенні української діаспори у країнах колишнього СРСР. Основними джерелами інформації стали етнокультурні критерії програм перепису населення, оцінні дані різних організацій щодо чисельності українців, дані демографічних досліджень населення. Програми переписів населення країн, які входили до складу Радянського Союзу, успадкували етнокультурні критерії його програм переписів. Чисельність українців встановлено за критеріями “національність”, “рідна мова”, “володіння іншими мовами”. Для Узбекистану, де після 1989 р. переписи населення не проводилися, чисельність українців встановлена за оцінними даними та на основі даних наведених науковцями, які працювали над розробкою “Етнічного атласу Узбекистану”.

Українська діаспора у країнах СРСР сформувалася внаслідок примусового переселення, міграції та фактору проведення державного кордону. Українці стали діаспорою внаслідок проведення державного кордону у Білорусі (Берестейська область), Російській Федерації (частини Білгородської, Воронежської, Курської та Ростовської областей, Краснодарського та Ставропольського країв) та Молдови.

Еміграція українців до країн Середньої Азії пов’язана із сільськогосподарським освоєнням регіону, індустріалізацією цих країн, сталінськими репресіями, евакуацією населення у роки Другої світової війни, відправкою до таборів, які знаходилися на території цих країн, освоєнням цілини, т. зв. “будовами комунізму”, розподілом спеціалістів на роботу після завершення навчання тощо.

Внаслідок таких неоднорідних причин еміграції українців та соціальної складової українська діаспора в цьому регіоні є соціально неоднорідною. До Казахстану та Киргизстану спочатку українська міграція була представлена селянами, які освоювали сіль-

ськогосподарські землі. Українські селяни сприяли якісним змінам у сільському господарстві цих країн. Те, що вони застосовували досконаліші знаряддя обробки землі, впроваджували нові та більш врожайні сільськогосподарські культури, обумовило помітне зростання продуктивності праці в землеробстві, появу нових галузей господарства (бджільництва, городництва, садівництва тощо).

Згодом українську діаспору поповнили репресовані українці, праця яких використовувалася на промислових об’єктах. Третю, не менш чисельну групу, склали українські спеціалісти, які разом із росіянами склали “технологічну еліту”. Соціальна стратифікація української еміграції значною мірою вплинула на розселення українців. В Киргизстані, де українці головню освоювали землі, придатні для розвитку сільського господарства, значна частка українців проживає в сільській місцевості, меншою мірою це стосується Казахстану. Українська діаспора в Таджикистані, Туркменістані та Узбекистані проживає головню в містах чи майже виключно в столицях.

За результатами перепису 2009 р. у Казахстані проживало 333 031 українців. За чисельністю українці в країні є третьою (після казахів і росіян) етнічною групою, частка у населенні країни становить 2,1% [17]. Більшість українців проживає у містах – 55,8%, в столиці проживає 3,84% від усієї чисельності українців. Українське сільське населення компактно проживає у Акмолинській, Алматинській, Костанайській та Північноказахській областях.

За результатами перепису населення 2009 р., у Киргизстані проживало 21 924 українців, що становить 0,4% від всього населення країни. Переважно українці проживають у Чуйській області (49,5% від всієї чисельності українців) та м. Бішкек (36,4%). Понад половина українців проживає у містах, найвищий рівень урбанізації у Баткенській області, висока урбанізація у Джалал-Абадській, Іссик-Кульській та Наринській областях. Українське сільське населення переважає у Талаській, Ошській та Чуйській областях, де в селах проживає від 52 до 79,3% українців [18].

Аналогічна ситуація із закавказькими республіками: Азербайджаном, Вірменією та Грузією. Українська діаспора з’явилася у цих країнах у зв’язку із освоєнням нафтових родовищ та сільськогосподарських земель. Іншим аспектом появи українців була насильницька асиміляція автохтонного населення цих територій. Ще до початку Першої світової війни ці території заселялися українцями та росіянами, які пройшли військову службу в рядах царської армії. Маючи досвід поводження зі зброєю та будучи головню вихідцями із сільської місцевості, вони займалися сільським господарством та у разі нападу місцевого населення вмiли оборонятися [15].

З 1989 р. у Азербайджані проведено два переписи населення – 1999 та 2009 рр., згідно з результатами яких у країні нараховували відповідно 28 984 та 21 500 українців. Українці переважають проживають у містах – Баку (98%), Гянджі, Мінгечаур та Сумгаїт [1]. Азербайджан є економічно найрозвиненішою країною регіону, однак відмінність релігії та мови певною мірою сповільнює процеси етнічної та мов-

ної асиміляції.

Після розпаду Радянського Союзу у Вірменії провели два переписи населення у 2001 та 2011 рр., за результатами яких встановлено, що в країні проживало 1 633 та 1 176 українців. Частка українців у населенні країни становила 0,04% (2011 р.). [20].

За результатами перепису населення 2002 р., у Грузії проживало 7 039 українців, переважно в містах Тбілісі та Батумі, Аджарії, що становить 73,2% від всієї чисельності українців [21].

Загалом у країнах Закавказзя українська діаспора головню проживає у столицях та великих містах. Українська діаспора функціонує у поліетнічному середовищі, є мовна та культурна дистанція з титульними етносами, також регіон характеризується нестабільною ситуацією, збройними конфліктами.

Проблема розселення українців у Білорусі вивчена недостатньо. У результаті навіть тепер, коли систематично проводять переписи населення, досить важко встановити точну чисельність українців. Невирішеним залишається питання про українсько-білоруське етнічне розмежування в південно-західній і південній частині Білорусі, де, за одними оцінками, живуть українці, за іншими – білоруси [9, с. 111]. Також через процеси державного розмежування до складу країни входить українська етнічна територія – Берестейщина, яку включили до складу країни після того, як від Білорусі відійшла низка територій до Російської Федерації.

За результатами перепису населення 2009 р. в Білорусі проживали 158 723 українці, що становить 1,67% від всього населення [19]. Українці є четвертою за чисельністю етнічною групою у країні після білорусів, росіян та поляків. Переважно українці проживають у Берестейській, Гомельській областях та м. Мінськ, що становить 62% від всієї чисельності українців.

У найбільших містах Білорусі – Бресті, Барановичах, Пінську, Вітебську, Новополоцьку, Орші, Полоцьку, Гомелі, Гродно, Могильові, Бобруйську та Мінську – проживає 83 376 українців, що становить 68% від всього загалу українців, які проживають у містах

У Молдові українці становлять значну частку в населенні Окницького (30%), Бріченського (25,6%), Ришканського (22,5%), Єдінецького (19,8%), Глоднського (19,5%), Дондушенського (12,7%), Дрокійського (11,3%) та Фалештського (11,9%) районів. У Синжерейському, Гинчештському, Чимішлійському, Бессарабському, Кагульському, Тараклійському, Аненій-Нойському районах та м. Кишинів частка українців від усього населення становила від 5 до 10%. У центрі та півдні Молдови частка українців є найнижчою – до 5% [2]. Рівень урбанізації української діаспори – 52%. Найвищий рівень урбанізації серед українців зафіксований у Кишиневі – 97%, Бельці – 97%, Бессарабському – 90%, Страшенському – 59%, А.Т.У. Гагаузія – 59%, Резінському – 51% і Сороківському – 51% районах. У решті районів рівень урбанізації українців становить від 10 до 40% від всієї чисельності українців.

За результатами перепису населення 2010 р. можна виділити основні ареали проживання

української діаспори в Російській Федерації. Найбільше українців проживає в Тюменській області та м. Москва – 8,16 та 7,99% від усієї чисельності українців у країні. Значні осередки є у Московській області (6,20), Краснодарському краї (4,34), Ростовській області (4,04), м. Санкт-Петербург (3,34), Омській (2,69) та Челябінській областях (2,60), Приморському краї (2,59), Оренбурзькій (2,57), Воронежській (2,23), Самарській (2,19), Саратовській (2,18) і Белгородській областях (2,17%) та Республіці Башкортостан (2,07), де сумарно проживає 44,52% від усієї чисельності української діаспори в країні [14, 24].

Країни Балтики (Естонія, Латвія та Литва) мають тісні історичні зв'язки із Україною. Наприклад, деякі міста Естонії були закладені князями Київської Русі (суч. Тарту (Юріїв) засноване Ярославом Мудрим), литовські князі разом з київськими проводили спільні військові походи. Окремі частини сучасних Естонії, Латвії та Литви в різні епохи були під владою руських князів. Поява української діаспори у цих країнах головню пов'язана із українською політичною еміграцією після Першої світової війни, згодом сюди, через неможливість повернутися додому, емігрували після таборів українські дисиденти. Також еміграція українців до цих країн пов'язана із проходженням військової служби, розподілом на роботу спеціалістів, а після 1991 р. – трудовою міграцією українців.

Українська діаспора в Естонії сформувалася після закінчення Другої світової війни, незначна частина іммігрувала після 1991 р. За чисельністю українці посідають третє місце після естонців та росіян. У 2000 р. в країні проживало 29 021 українців, що становить 2,2 % від усього населення. Українці переважно зосереджуються в містах – 79,3 %. Найбільше українців у північній частині Естонії, що включає столицю, повіти (мааконди) Іда-Вірумаа (понад 16%) і Тартумаа (5%). Згідно з переписом населення 2011 р. у Естонії 22 573 особи ідентифікувалися як українці, що становить 1,7% від усього населення країни [3].

Українська діаспора в Латвії сформувалася за подібним принципом, як і в сусідній Естонії. За результатами переписів 2000 і 2011 рр., у Латвії проживали 63 644 та 45 798 українців, за чисельністю це четверта етнічна група після латишів, росіян та білорусів. Частка українців від усього населення, за результатами перепису населення 2011 р., становить 2,21%. Близько половини українців проживає у Ризі – 49,7% (22 737 осіб), менше у м. Лієпая (7,9%), Даугавпілс (3,9%), Вентспілс (3,7%), Єлгава (3,11%) та Юрмала (2,6%) [4].

Міграція українців до Литви розпочалася після закінчення Другої світової війни і їх чисельність зростала до 1989 р. У 2001 р. в країні проживало 22 488 українців, за результатами перепису 2011 р. – 16 423. У містах проживає 85,9% українців переважно у Вільнюсі, Каунасі, Клайпеді, Шауляї та Паневежисі, де українці становлять 1,0, 0,4, 1,9, 0,5 та 0,3% від усього населення. Частка українців у населенні країни становить 0,6% (перепис 2011 р.), за чисельністю це п'ята етнічна група (після литовців,

білорусів, поляків та росіян). Українці переважно проживають у Вільнюському, Каунаському та Клайпедському повітах та м. Вільнюс, разом це 57,8% від всієї чисельності українців [6].

Головно українська діаспора у країнах колишнього СРСР зосереджувалася у Російській Федерації (63,22% від усієї чисельності української діаспори), Молдові (14,51%) та Казахстані (10,92%), що становить 88,65% від всієї чисельності української діаспори (табл. 1–2, рис. 1) [1–4, 6–8, 10, 17–21, 24].

Як бачимо з табл. 1–2, рис. 1 за результатами останніх переписів населення поч. XXI ст. українська діаспора головно зосереджується у країнах європейської частини СРСР (82,93% від всієї чисельності української діаспори) та країн Середньої Азії (13,32%). Незначна частка української діаспори проживає у країнах Балтики та колишніх закавказьких республіках 2,78 та 0,97% відповідно.

Рівень урбанізації українців становить від

52% (Молдова) до 98,7% (Азербайджан). Цей показник залежить від особливостей заселення цих територій українцями – сільськогосподарське освоєння земель чи робота українських спеціалістів у промисловості. Рівень урбанізації українців у Білорусі – 77,2%, Вірменії – 81,4%, Грузії – 73,5%, Естонії – 79,3%, Казахстані – 55,8%, Киргизстані – 55,7%, Латвії – 73%, Литві – 85,9%, Російській Федерації – 76,6% та Таджикистані – 91,2%. Високий рівень урбанізації української діаспори пов'язаний з тим, що українці головно проживають у столиці країни чи найбільших містах. У столиці країни проживає 98% від всієї чисельності української діаспори у Азербайджані, 17% – Білорусі, 53,6% – Вірменії, 47,3% – Грузії, 51,5% – Естонії, 3,84% – Казахстані, 36,4% – Киргизстані, 49,7% – Латвії, 36,3% – Литви, 19,14% – Молдови та 8,99% – Російській Федерації [1–4, 6–8, 10, 17–21, 24].

Таблиця 1

Динаміка чисельності української діаспори у країнах колишнього СРСР за переписами населення 1959, 1970, 1979, 1989 та переписами населення поч. XXI ст.

Країна	Рік перепису населення				
	1959	1970	1979	1989	поч. XXI ст.
Азербайджан	25778	29160	26402	32345	21500
Білорусь	133061	190839	230985	291008	158723
Вірменія	5593	8390	8900	8341	1176
Грузія	52236	49622	45036	52443	7039
Естонія	15769	28086	36004	48271	22573
Казахстан	762131	930158	897964	896240	333031
Киргизстан	137031	120081	109324	108027	21924
Латвія	29440	53461	66703	92101	45798
Литва	17692	25099	31982	44789	16423
Молдова	420820	506560	560679	600366	442475
Росія	3359083	3345885	3657647	4362872	1927988
Таджикистан	26921	31671	35826	41375	1100
Туркменістан	20995	35398	37118	35578	11000
Узбекистан	87927	114979	113826	153197	39000
Всього	5094477	5469389	5858396	6766953	3049750

Таблиця 2

Частка від усієї чисельності української діаспори у країнах колишнього СРСР за переписами населення 1959, 1970, 1979, 1989 та поч. XXI ст.

Країна	Рік перепису населення				
	1959	1970	1979	1989	поч. XXI ст.
Азербайджан	0,51	0,53	0,45	0,48	0,70
Білорусь	2,61	3,49	3,94	4,30	5,20
Вірменія	0,11	0,15	0,15	0,12	0,04
Грузія	1,03	0,91	0,77	0,77	0,23
Естонія	0,31	0,51	0,61	0,71	0,74
Казахстан	14,96	17,01	15,33	13,24	10,92
Киргизстан	2,69	2,20	1,87	1,60	0,72
Латвія	0,58	0,98	1,14	1,36	1,50
Литва	0,35	0,46	0,55	0,66	0,54
Молдова	8,26	9,26	9,57	8,87	14,51
Росія	65,94	61,17	62,43	64,47	63,22
Таджикистан	0,53	0,58	0,61	0,61	0,04
Туркменістан	0,41	0,65	0,63	0,53	0,36
Узбекистан	1,73	2,10	1,94	2,26	1,28

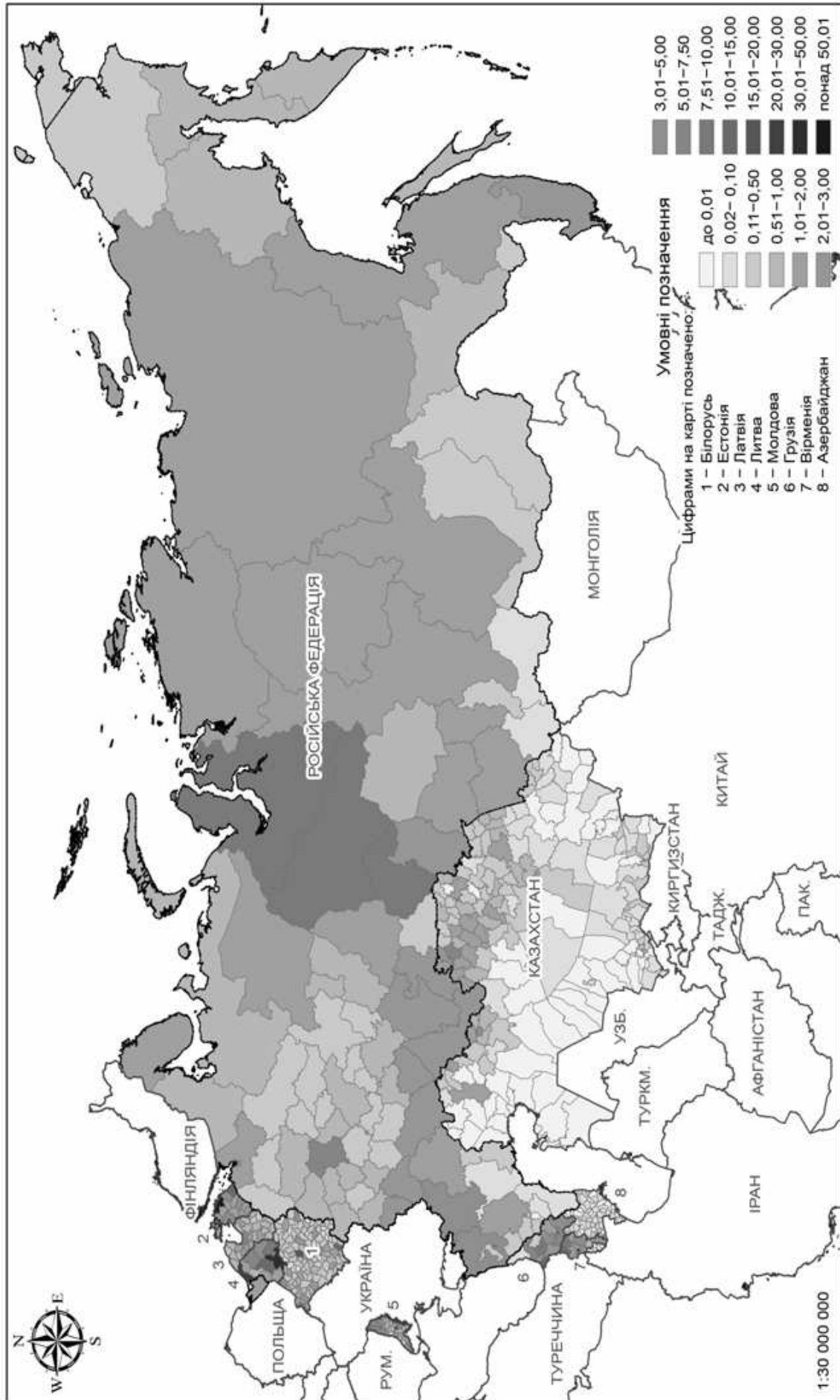


Рис. 1. Частка від усієї чисельності українців у країні в розрізі адміністративних одиниць середньої ланки [1–4, 6–8, 10, 17–21, 24]

Середньорічні темпи зменшення чисельності української діаспори після 1989 р. і до останніх переписів населення становили: -1,68% у Азербайджані, -2,27% – Білорусі, -3,91% – Вірменії, -6,67 – Грузії, -2,42% – Естонії, -3,14% – Казахстані, -3,9% – Киргизстані, -2,29% – Латвії, -2,88 – Литві, -1,75% – Молдові, -2,64% – Російській Федерації, -4,64% – Таджикистані, -2,9% – Узбекистані, -5,86% – Туркменістані.

Одним із найбільш суттєвих чинників зменшення чисельності українців є асиміляція. Після 1991 р. на території колишнього Радянського Союзу відбулися військові конфлікти у Вірменії, Грузії, Молдові, Російській Федерації. Водночас у Грузії та країнах

Середньої Азії відбувалися революції, які призвели до зміни влади у країні. Культурна, мовна та релігійна дистанція є особливо відчутною в азіатських республіках колишнього Радянського Союзу, Азербайджані, Вірменії, меншою мірою у Грузії. Інтеграція в середовище російської/російськомовних діаспор є результатом відмінностей у мові, культурі та релігії з титульним етносом. Етнічна та імміграційна політика країн прямо впливає на етнічну ідентифікацію людини та потоки новітньої міграції до країни. Проблема отримання громадянства є актуальною для українців, які проживають у Естонії та Латвії, меншою мірою у Литві.

Список використаних джерел:

1. Azbaýcan Respublikasiniň Döwlet Statistika Komitisi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.azstat.org>
2. Biraul National de Statistică al Republicii Moldova [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.statistica.md>
3. Eesti Statistika [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.ee>
4. Latvijas Statistika [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csb.gov.lv>
5. Lencyk-Pawliczko A. Ukraine and Ukrainians throughout the World: a Demographic and Sociological Guide to the Homeland and Its Diaspora [Text] / A. Lencyk-Pawliczko // University of Toronto Press, 1994. – 509 p.
6. Lietuvos Statistikos Departamentas [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.gov.lt>
7. O'zbekiston Respublikesi Davlatstatistika qo'mitasi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.uz>
8. Агентии Омори Назди Президенти Чумхурии Тоҷикистон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.tj/ru/population-census>
9. Винниченко І.І. Українці в державах колишнього СРСР: історико-географічний нарис [Текст] / І.І. Винниченко. – Житомир: Льонок, 1992. – 112 с.
10. Государственный комитет Туркменистана по статистике [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.gov.tm>
11. Дністрянський М.С. Етногеографія України [Текст] / М.С. Дністрянський. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
12. Зарубіжні українці [Текст] / за ред. С.Ю. Лазебника, Л.О. Лещенка, Ю.І. Макара та ін. – К.: “Україна”, 1991. – 352 с.
13. Заставний Ф.Д. Східна українська діаспора [Текст] / Ф.Д. Заставний. – Львів: Світ, 1992. – 176 с.
14. Зубик А.І. Етногеографічні процеси в середовищі українців Росії [Текст] / А.І. Зубик // Географія та туризм: наук. зб. / Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альфа-Пік, 2014. – Вип. 27. – 334 с. – С. 199-209.
15. Зубик А.І. Українська діаспора у країнах Закавказзя: динаміка чисельності, особливості розселення [Текст] / А.І. Зубик // Вісник Харків. ун-ту. Сер. Геологія. Географія. Екологія. – 2015. – Вип. 43. – С. 113-118.
16. Кабузан В.М. Украинцы в мире: динамика численности и расселения. 20-е годы XVIII века–1989 год: формирование этнических и политических границ украинского этноса [Текст] / В.М. Кабузан // Ин-т рос. истории РАН. – М.: Наука, 2006. – 658 с.
17. Казакстан Республикасы Статистика Агенттігі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.kz>.
18. Национальный статистический комитет Кыргызской Республики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.kg>
19. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.belstat.gov.by>.
20. Національна статистична служба Вірменії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.armstat.am>.
21. Національний статистичний офіс Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geostat.ge>.
22. Трощинський В.П. Українці в світі [Текст] / В.П. Трощинський, А.А. Шевченко. – К.: Альтернативи, 1999. – 352 с.
23. Українці. Східна діаспора (атлас). – Київ: Мапа ЛТД, 1993. – 25 с.
24. Федеральная служба государственной статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perepis-2010.ru>.
25. Этнический атлас Узбекистана [Текст] / под ред. А. Ильхамова. – Ташкент: ИООФС-Узбекистан, 2002. – 452 с.

References:

1. Azerbaijan Republic Statistics Committee. Available at: <http://www.azstat.org>.
2. Bureau of National Statistica at Republica Moldova. Available at: <http://www.statistica.md>.
3. Estonian Statistica. Available at: <http://www.stat.ee>.
4. Latvia Statistica. Available at: <http://www.csb.gov.lv>.
5. Lencyk-Pawliczko, A. (1994). Ukraine and Ukrainians throughout the World: a Demographic and Sociological Guide to the Homeland and Its Diaspora. University of Toronto Press, 509.
6. Lithuania Statistics Departament. Available at: <http://www.stat.gov.lt>.
7. Uzbekistan Respublic Statistic Committee. Available at: <http://www.stat.uz>.
8. Agency of President Tadjikistan. Available at: <http://www.stat.tj/ru/population-census>.
9. Vynnychenko, I.I. (1992). Ukraintsi v derzhavakh kolyshnioho SRSR: istoryko-geografichniy narys [Ukrainians in countries of former USSR]. Lionok, 112.
10. State Statistics Committee of Turkmenistan. Available at: <http://www.stat.gov.tm>.
11. Dnistrianskyi, M.S. (2008). Etnogeografiya Ukrainy [Ethnogeography of Ukraine]. Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 232.
12. Lazebnyk, S., Leshchenko, O., Makar, Ju. (1991). Zarubizhni ukraintsi [Ukrainians of abroad]. "Ukraina", 352.
13. Zastavnyi, F.D. (1992). Skhidna ukrainska diaspora [Eastern Ukrainian Diaspora]. Svit, 176.
14. Zubyk, A.I. (2014). Etnogeografichni protsesy v seredovyschchi ukraintsiiv Rosii [Ethnogeographical processes in Ukrainian diaspora in Russia]. *Geografiya ta turizm*, 27, 199-209.
15. Zubyk, A.I. (2015). Ukrainska diaspora u krainakh Zakavkazzia: dynamika chyselnosti, osoblyvosti rozselennya [Ukrainian diaspora in Transcaucasian countries: dynamic of number, features of resettlement]. *Visnyk Kharkiv. un-tu. Ser. Geologiya. Geografiya. Ekologiya*, 43, 113-118.
16. Kabuzan, V.M. (2006). Ukraintsi v mire: dynamika chislennosti i rasseleniya. 20-e gody XVIII veka –1989 god: formirovanie etnicheskikh i politicheskikh granits ukrainskogo etnosa [Ukrainians in the world]. M.: Nauka, 658.
17. Kazakstan Statistics Agency. Available at: <http://www.stat.kz>.
18. National Statistics Committee of Kyrgystan Republic. Available at: <http://www.stat.kg>.
19. National Statistics Committee of Belarus. Available at: <http://www.belstat.gov.by>.
20. National Statistics Service of Armenia. Available at: <http://www.armstat.am>.
21. National Statistics Office of Georgia. Available at: <http://geostat.ge>.
22. Troshchynskyi, V.P. (1999). Ukraintsi v sviti [Ukrainians in the world]. K.: Alternatyvy, 352.
23. Ukraintsi. Skhidna diaspora (atlas) (1993) [Ukrainians. Eastern Diaspora]. K.: Mapa LTD, 25.
24. Federal Service of State Statistics. Available at: <http://www.perepis-2010.ru>.
25. Ethnical atlas of Uzbekistan (2002) / pod red. A. Ilkhamova. Tashent: IOOFS-Uzbekistan, 452.

Надійшла до редколегії 15.01.2017 р.